

T&R

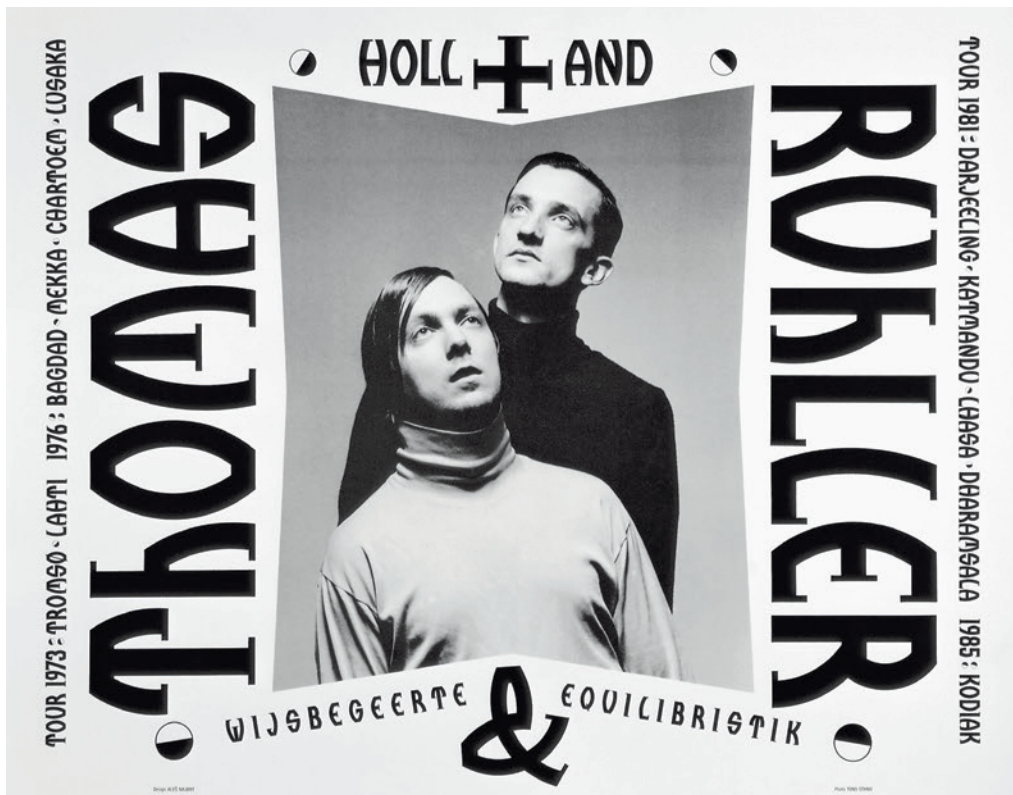

Foto Tono Stano
Design snowboardu Bohumil Vašák

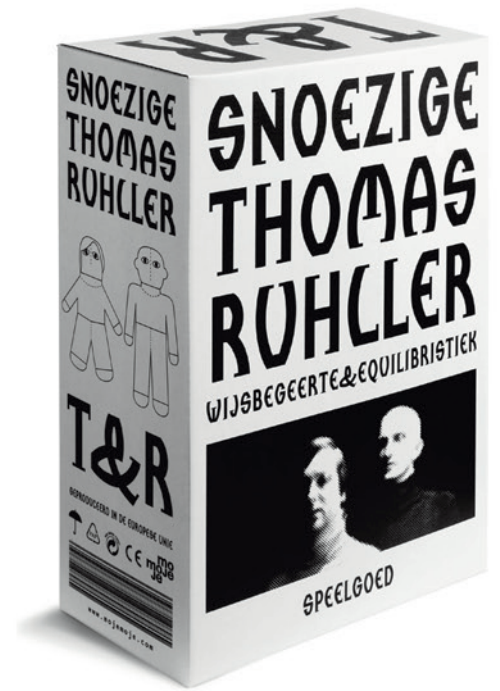
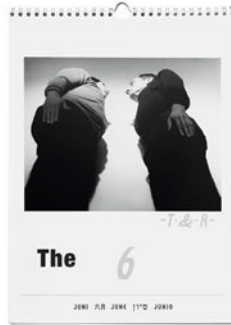
¹ „Na věčné časy náš! Jsi na věčné časy náš!“ přebásnil Jaromír Nohavica.

Drama vrcholí. Socha zavražděného komtura si přichází pro dona Giovanniho, který odmítá pokání. Salieri se svíjí závistí i vinou, konečně našel způsob, jak skrze ducha otce Wolfganga Amadea „zvítězit nad Bohem“. Na pódium vtrhávají černí démoni s rudými obličejí. „Tutto a tue colpe è poco! Vieni, c'è un mal peggior!“¹ Scéna se hroutí, don Giovanni i Salieri propadají pecku. Démoni tančí. Jeden z nich je Aleš Najbrt.

V roce 1982 Najbrt nastoupil na UMPRUM a otevřený všemu novému přijal nabídku Šimona Cabana přidat se ke skupině, ze které zanedlouho měla vzniknout Baletní jednotka Křeč. Caban studoval o rok výš architekturu a hledal tanečníky pro netradiční předtančení Gymnázia Na Zatlance. „Vydával jsem studentský časopis, chtěl jsem být všemožně aktivní. Šel jsem do toho po hlavě. Nejdřív jsem byl sportovec, pak výtvarník, tam se takové věci moc neřeší. Exhibicionista jsem nebyl vůbec. V rodině komediantství máme, ale já ho do té doby veřejně nijak neprojevoval,“ vzpomíná Najbrt. Předtančení vedlo ke společnému vystoupení s tehdy už zavedeným divadlem Sklep Davida Vávry a Milana Šteindlera a postupně k zformování Pražské pětky, volné asociace spřízněných autorských souborů. Vedle Křeče a činoherního Sklepa ji tvořily ještě pantomimická skupina Mimóza, recitační skupina Vpřed a výtvarné divadlo Kolotoč. Mimo samotnou divadelní scénu hlavního města pronikla nová generace na konci osmdesátých let především filmy Kopytem sem, kopytem tam Věry Chytilové, jejíž dceru Terezu Kučerovou Najbrt přivedl do Křeče, povídkovou Pražskou pětkou a muzikálem Kouř Tomáše Vorla. Fakt, že bylo možné realizovat filmy zesměšňující vedle jiného i nesmyslnost odcházejícího režimu a kafkovsko-brazilovský nesoulad skutečnosti a proklamací, kde slova nic neznamenají, ale všechno může být použito proti vám, byl nejlepším důkazem samotného společenského rozkladu.

Prostředí Pražské pětky mělo na Najbrta mocný vliv. „Ta ironie a přehánění. A společný život, který jsme žili, divoký, hodně alkoholu a tak, ale s naprostou nevázaností. U výtvarníků tohle nebylo, chlast jo, ale legrace míň. Dělat si srandu úplně ze všeho, to dokázal mezi výtvarníky jenom málokdo. Najednou jsem chtěl, aby moje věci měly obsah a atmosféru jako divadla, kde jsem se začal pohybovat.“ Najbrt obsluhoval všechny grafické potřeby Křeče a postupně se stával i dvorním designérem Sklepa. Tento přechod se překrýval s intenzivním kontaktem s rozsochatým tvaroslovím Tvrdohlavých, což společně vedlo k posunu Najbrtova stylu od kaligrafie k brutálnějšímu, postmodernímu výrazu. Velká,

WIJSBEGEERTE
THOMAS
 & HOLLAND &
ROHLLER
 EQUILIBRISTIK

expresivní písmena trčela na všechny strany jako končetiny Haha Bimbi, vlastním jménem Alžbětiny Prknářové, hrdinky Sklepem oblíbených Rychlých šípů. První sršatou prací byla inscenace Sklepa Jedlovým písmem, následoval komiksový škleb plakátu na druhou výstavu Tvrdohlavých nebo havlovské představení Mlýny. Směsice odkazů na kubismus a expresionismus ale nebyly samy o sobě ironické, nýbrž uvědoměle navazovaly na předválečnou a dávnější historii. Najbrt si při středoškolském kaligrafování osvojil středověká písmena a jejich tvrdost se najednou hodila. Ač sám protestant, gotikou se bránil „husitskému revolučnímu hnutí“. „K poetice Sklepa mi gotika šla. Chtěl jsem do toho dostat agresi, protikomunistickou výbojnost: už toho máme dost.“

A nic nám není svaté. Skoro jako donu Giovannimu.

Když v roce 1983 natáčel v Praze Miloš Forman Amadea, choreografka Twyla Tharp si z mnoha místních souborů vybrala amatérskou Baletní jednotku Křeč, aby spolu nacvičili závěrečnou scénu Mozartovy premiéry ve Stavovském divadle. Cabani využili příležitosti a od producenta a Formanova asistenta režie Michaela Hausmana se jim podařilo získat videokameru a přehrávač systému Beta. O dva roky později si Michal Caban natočil vystoupení S kůží na trh brněnského performerera Tomáše Rullera v junior klubu Na Chmelnici. Krom nahého Rullera v ní figurovalo pět set kilogramů sádry. „Když jsme na Proseku deinstalovali výstavu několika lidí z Křeče, Cabani to video přivezli a během sundávání ho pustili. S Honzou Slovákem jsme v Křeči byli taková dvojka, koukali jsme, jak na sebe sype tu sádku a pak se polévá vodou a neskutečně jsme se tomu chlámali. Začali jsme dělat šaškárny, jakože jsme Thomas a Ruhlner, hráli jsme na klavír nohama...“ Když se připravovalo druhé představení Křeče, Varadero, kde na večírku mají vystupovat zahraniční hvězdy, Cabany napadlo, že by jimi mohl být právě tihle dva.

Divadla v té době začala pořádat společné akce, a když už dvojici Křeč nestačila, přizval je David Vávra do Sklepa. „My jenom tančili, neměli jsme žádnou hereckou průpravu. Až s Křečí jsem začal dělat průvodce představením, což byla koláž scének, tanečních výstupů a karaoke. Křeč nejvíce reagovala na tehdejší popkulturu. Sklep si jel jinou cestou. Byli zvyklí hrát a improvizovat. Moje fyziognomie ale způsobovala, že se lidi smějí, a to mě nějak posunovalo dál. Předpokládám, že mi to později nějak pomohlo ve vystupování na veřejnosti a třeba prezentování svojí práce,“ říká Najbrt.

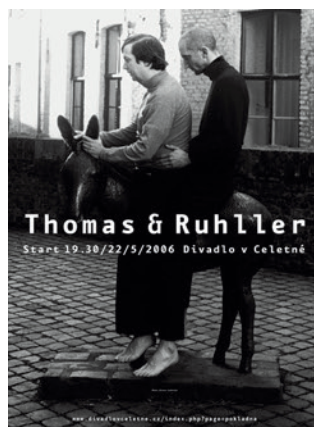

Foto Zuzana Lednická a archiv T&R

S Thomasem & Ruhlnerem vystupovali v komponovaných Besídkách, vytvořili postavy pana Strniska a pana Rybáře a hráli a zpívali v dalších scénkách. Najbrt v Pražské pětce ztvárnil vesnického blbečka tak uvěřitelně, že přesvědčil i asistenta režie. Slovák dostal hlavní roli v Kouři. „Honza začal hodně hrát, já se přece jenom věnoval víc tomu výtvarnu. Hrál jsem už jen v Besídkách. A pak už nás ani ty nebavily a rozhodli jsme se, že budeme mít svoje celovečerní představení.“ Na vernisážích, v sklepácké domovské scéně na Dobešce, a než Najbrt spadnul při představení do propadliště a odnesl si otřes mozku, v Kašparově Divadle v Celetné. Dnes hrají hlavně v pražské Arše, kde se 130 míst posledního představení Diner zatím vždycky vyprodalo.

Nejde to ale bez propagace, včetně sociálních sítí a plakátů v ulicích.

V polovině osmdesátých let byly tiskoviny Thomase & Ruhlnera a jejich stylizace součástí mystifikace a „hry na“, nejen světoznámé, kriticky ceněné holandské autority, ale vůbec hry na představení (hodné pozornosti). Vytvářely mytologii se všim všudy, v první řadě pro aktéry samotné a potvrzovaly nepostradatelnost grafického designu pro konstrukci identity – skutečnosti – v disciplínách, které nejsou založeny na tištěném papíru, v hudbě a dalším performativní umění. Každé dítě, které si hraje na cirkus, ví, že důležitost klaunského vystoupení dělá plakát. Kdo nemá plakát, je amatér.

Ten první, který Thomas & Ruhlner neměli ani kam pověsit, ale určil identitu založenou na písmu a fotografiích na třicet let dopředu. „Ve Varaderu jsme měli být exkluzivní hosti, tak jsme řekli, že jsme z Holandska. V roce 1985 nám to přišlo směšný, exotický. Nesmysl, ani to nepřipomíná holandská jména, ale už nám to zůstalo. A tak jsme si říkali, že bysme si mohli udělat i plakát. Brali jsme to jako pózu mimo všechno, co se v těch divadlech dělalo.“ Nebylo zvykem, aby jedna scénka měla svoje vlastní promo. Najbrt ale hledal příležitosti tvořit, tak si zadání musel vymyslet. Když vyrobili kalendář Thomas & Ruhlner, rozdávali ho kamarádům, protože je to bavilo. Plakát tenkrát ale automaticky znamenal i nové písmo. „To mi přišlo jako přirozenost. Písmena jsem intuitivně nakreslil k fotce, kterou nám udělal Tono Stano. Zrovna jsme se seznámili. Jsme tam takový svatý utrínos.“ Zatímco standardní reklamní „copy“ té doby odpovídalo sloganu „nastal čas výkupu padaných jablek“, na plakátu se hra na vzdálené západní hvězdy potvrzuje travestií barnumsky bombastických lákadel a superlativů. Zatímco Thomas & Ruhlner jsou

THOMAS & RÜHLER
VAALSERBERG

20/10 24/11
19:30 LA FABRIKA

IMPROVIZACE
FILOZOFIE
EKVILIBRISTIKA
FULLCONTACT

THOMASANDRUHLER.NET

THOMAS & RÜHLER (NL)

JATKA 78 OPEN AIR
22/8/2017 START 20:00

THOMAS & RÜHLER (NL)

JATKA 78 OPEN AIR
22/8/2017 START 20:00

THOMAS & RÜHLER

HOLANDSKÁ ULTRASHOW 22/10 A 3/12/14 START 19:30 LA FABRIKA

NEUVĚRTELNÁ ZÁBAVA

IMPROVIZACE-FILOZOFIE-EKVILIBRISTIKA-FULLCONTACT

THOMAS & RÜHLER

1984-2014 TOUR

13/1/14 START 19:30 LA FABRIKA

THE LEGENDS ARE HERE

...ENTHRALLING

...INSPIRING

...FASCINATING

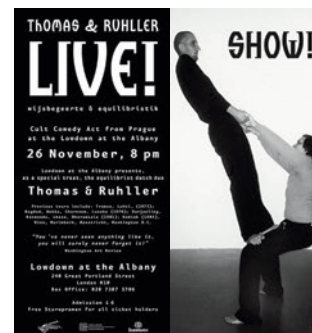

němí, plakát byl užvaněný. Věhlasní ekvilibristé objeli celý svět od Lhasy po Lahti, a tudíž potřebovali hodně písmen. Najbrt tehdy běžně kreslil originální titulky, ale tady bylo slov tolik, že záhy nakreslil celou abecedu. Všechno samozřejmě ručně. „První počítač Apple jsem si koupil až v roce 1992. Ale na tom jsem jenom lámal stránky, monitor byl malinký. Minimálně do roku 1994 jsem písmena kreslil rukou nebo podle pravítka a různě je k sobě lepil jako koláž.“²

Písmena svojí figurou připomínala Slováka, ale monochromatická striktnost plakátu, podivně mimo prostor a čas, s prvorepublikovými účesy a ornamentálností fin de siècle, jako by nejvíc v Najbrtově tvorbě korespondovala se Savillovým přístupem umisťujícím staré do nového, očištěnějšího kontextu. Ryzost nasazení i výrazu předznamenala i pozdější černobílou jednoznačnost Rautu. Zatímco ten ale zůstal zakletý ve své době, Thomas & Ruhlher beze spěchu potvrzují svůj styl dál.

To, čemu se Thomas & Ruhlher vysmívali – minimalismus a intelektuální, často předstíraná přísnost určité části umělecké komunity –, se paradoxně stalo základem životnosti, nadčasovosti jak jejich vystoupení, tak i designu. Samotné představení – vyžadující od počátku jen dva boschovské typy v hnědém a černém roláku a černých kalhotách, malého a velkého, tlustého a hubeného, piktoqramy s malým a velkým nosem, dvě postavy-znaky – bylo od základu výtvarné. Najbrt si později v designu mnohokrát ověřil, že maximální zjednodušení, krom praktičnosti přenosu sdělení a estetické přijatelnosti dává lidem prostor najít si za znaky svoje vlastní významy. I když si někdo stěžuje na nedostatek dekorace, trendu, digitální virtuozity, čehokoli, Najbrt má rád napětí dané omezením, maximální redukcí a k tomu využití potenciálu už zavedených, významných znaků (jako v piktoqramech zajišťovny SCOR, lžičce z Pelíšků nebo červeném kříži, který si chtěl присвоjit jako symbol Příběhů obyčejného šílenství). Často vyčítaná primitivnost a argument, že „tohle by dokázalo i dítě“, je do velké míry Najbrtovým cílem.

„První kusy nebyly úplně pomalé, to vznikalo postupně, ale už ve Varaderu jsme přicházeli pomalu, důstojně. Představení bylo hodně živé, plné barev a gest, my chtěli být v kontrastu. Byli jsme v kontrastu k celé Pražské pětce. Na Besídkách všechno jelo, scénky, křik, sranda, smích. Šteindler, Vávra, Hanák nebo Nebřenský nás uváděli: ‚Konečně jsou tady, ano, vy jste to nečekali, možná jste doufali, ale je to tady, jsou tady Holanďani Thomas & Ruhlher!‘ Do toho přišli dva týpci, aby tam deset minut zdržovali a unavovali diváka.“ Deset minut ticha a strašlivé pomalosti,

trapnosti, zdůraznění gesta za hranici snesitelnosti – a někdy i viditelnosti, unavovalo i některé členy Sklepa. Jiní, včetně samotných protagonistů, se svjeli smíchy.

Zatímco stranické floskule osmdesátých let formálně reprodukovaly, co zbylo z ambice avantgard v dvojí morálce skleroticky asketického systému plánujícího věčné časy se Sovětským svazem, divadla Pražské pětky představovala živelnost a hédonismus mládí, které požadovalo ornamentálnější, kypřejší, žilnatější svět. Proti tomu stáli Thomas & Ruhlher, hrdinové v roláku, v maximálním možném zakrytí pozemského těla. V uniformě upjatosti, kterou předtím, než se působením Steva Jobse stala symbolem světa techniky, oblékali zejména radikální akademici, výtvarní kritici a módní návrháři vyjímající se ze světa módy, aby osvobodili intelekt od přízemních rozhodnutí sezónnosti a každodennosti, a dali najevo svou vstřícnost abstraktním idejím. Rolák vizuálně i symbolicky mazal tělo a zdůrazňoval hlavu. Dodával autoritu a coby symbol disciplíny svědčil o oddanosti čistému rozumu, věcem ducha. Stejně jako ke krku dopnutý knoflíček bez kravaty byl verzí a zároveň rebelií proti košili s kravatou. Jeho prodloužení nabízela Najbrtova ulízlá patka, kulturní zkrocení neposlušné kšice, které si tady navíc pohrávalo s oblíbenou představou sevřenosti představitelů sudetoněmeckého landsmanšaftu oblíbenou ve Sklepě, k níž směřoval i dědkovský nemoderní, umělý materiál roláků.

Tyto dvě ikony čistoty a uhlazenosti se k sobě nesnesitelně dlouho přibližovaly, až si byly nepřijatelně blízko. Jako se předtím přehnaná vážnost zpomalením zesměšnila, teď se jejich upjatost najednou měnila ve fyzičnost, neohrabanost v akrobacii, intelektuálnost v sílu, šouravost v bestiálnost, robotičnost v infantilitu, strohost v sexualitu, komičnost v grotesknost. Očištěnost vyjevila nejistotu, ambivalenci, kontemplaci. „Tím, jak se představení protahovalo, dneska někdy až na hodinu a půl, improvizujeme a vznikají nečekané momenty. Začneme se o něco přetahovat nebo se jinak vymezovat a najednou, aniž bychom to třeba i chtěli, strašně bojujeme a je to dost fyzické. Někdy to přeženeme, až se zraníme. Někdy je to opravdu velice skutečné. Přetahujeme se o vajíčko, nevinná hra, a najednou si říkám, že nemůžu, že mi snad zlomí ruku. Sám nevím, kam až můžu zajít. A pak to skončí a říkáš si: ‚Ty vole, to bylo dobrý, jak jsme do sebe šli. Já jsem úplně vyřízená.‘“ Během let se vyvinuly best of situace. Šejba/strážba. Opice. Židle. Stůl. Pejsek. Nos. Kolena.

² Digitalizované písmo je od roku 2014 v prodeji prostřednictvím Briefcase Type Foundry rozšířené o některé variantní litery.

Foto Zuzana Lednická

Pomalou se mění i sebepojetí aktérů. Tak dlouho se posmívali, až přešli na druhou stranu. Propadli performerství.

THOMAS & RÜHLER (NL)

Divadlo
Archa

DINER

ARCHA THEATRE
03/04/17 20:00
04/05/17 20:00

Divadlo Archa je poskytovatelem
programu ARCHA THEATRE
a.s. IČO: 253 080 000

© PRÁVA AŤAŽI
FOTOVÁNÍ: VÁCLAV JIRÁSEK

THOMAS & RÜHLER (NL)

Divadlo
Archa

DINER

ARCHA THEATRE
10/12/17 20:00

Divadlo Archa je poskytovatelem
programu ARCHA THEATRE
a.s. IČO: 253 080 000

© PRÁVA AŤAŽI
FOTOVÁNÍ: VÁCLAV JIRÁSEK

„Ve Sklepě jsme se skoro vždycky při vystoupení odbourali, nebyli jsme schopní udržet vážnou tvář, rozesmáli jsme se. Museli jsme za šály, vrátili se, a zase jsme se odbourali... Ale postupně to mizelo a dneska, i když nás asi praví performerů mezi sebe nikdy nepřijmou, my to přijali. Užíváme si, že jsme hodinu a čtvrt na pódiu, položíme se do světa dvou pomalých pánů, kteří se tam přetahují a přestrkávají o nějaké věcičky. Bává nás to zpomalení života, věčný obraz světa. Někdo v tom vidí základy lidského chování, toho, co v sobě mají děti, které nepředstírají, a dospělí to pak jenom líp maskují a netahají se o hračku nebo kost, ale o něco většího. Zároveň zůstáváme v takové poloze bezstarostnosti. Když se připravujeme, neřešíme velké myšlenky. Ale uvědomujeme si, že lidi si ten zpomalený svět můžou vykládat různě. Pořád si děláme srandu, ale zároveň když ten vtip trvá hodinu a čtvrt, začne mít trochu jiný význam. Je to podivná kombinace performance a legrace.“

„Tomáš Ruller ze začátku určitě nebyl rád. Ale asi před patnácti lety nám volal, že se nemůže zúčastnit performerského festivalu, jestli bychom tam nechtěli vystoupit místo něj. Tam jsme pochopili, že nás nakonec vzal na milost. Nedávno nás dokonce požádal, jestli bychom vystoupili na jeho vernisáži. Že on už performerství pověsil na hřebíček. A my jsme se do toho zrovna začali dostávat. To je, myslím, docela zábavný.“

Foto Roman Dietrich

THOMAS+RUHLER

PERFORMANCE1998